

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри туризму, теорії і методики фізичної культури та
валеології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Мозолева Олександра Михайловича

на дисертацію **Королянючука Андрія Валерійовича**

**«Формування у студентської молоді ціннісного ставлення до здоров'я
засобами фізичної культури»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність теми дисертації зумовлена суперечливою ситуацією, характерною для сучасного студентського середовища: з одного боку, здоров'я декларується як одна з провідних життєвих цінностей, з іншого – рівень регулярної рухової активності, сталість здоров'язбережувальних звичок і готовність до самостійної турботи про фізичне й психоемоційне благополуччя залишаються недостатніми. Автор слушно пов'язує цю проблему не тільки з організацією фізичного виховання у закладах вищої освіти, а й із глибшими мотиваційними та психологічними механізмами: внутрішньою готовністю до дії, здатністю до рефлексії, саморегуляції, автономного вибору та відповідальності за спосіб життя.

Переконаливою є вихідна дослідницька ідея про невідповідність між високим рівнем усвідомлення студентами значущості здоров'я та недостатньою сталістю здоров'язбережувальних практик у їхньому повсякденному житті. Дисертант доводить, що поінформованість про користь здорового способу життя й загальне визнання цінності здоров'я не гарантують регулярної фізичної активності. У зв'язку з цим фізична культура в роботі осмислюється не як допоміжний засіб фізичного розвитку чи механізм виконання нормативів, а як педагогічно організований простір, здатний забезпечити інтеріоризацію здоров'я як особистісної цінності та його перетворення на регулятор повсякденної поведінки студента.

Дисертація виконана відповідно до **планів наукових робіт Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**, зокрема в межах тем «Теоретико-методологічні засади розвитку педагогічної освіти та професійної підготовки фахівців у контексті євроінтеграційних процесів» (ДР № 0121U109359) та «Освіта та соціальна робота як ресурси розвитку особистості й суспільства в умовах глобалізації та інтеграції» (ДР № 0121U110498). Це підтверджує відповідність роботи науковій проблематиці закладу вищої освіти та актуальним напрямом розвитку педагогічної науки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження сформульовані коректно та перебувають у логічному взаємозв'язку. Метою визначено теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальну перевірку ефективності педагогічної моделі формування у студентської молоді ціннісного ставлення до здоров'я засобами фізичної культури. Об'єктом виступає процес формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентської молоді в умовах закладу вищої

освіти; предметом – педагогічні умови, зміст і методика формування цього ставлення засобами фізичної культури. Така постановка наукового завдання є цілісною і відповідає логіці дисертаційного пошуку.

Теоретико-методологічна основа дисертації достатньо розгорнута й обґрунтована. Автор спирається на аксіологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, середовищний і системний підходи, положення холістичного розуміння здоров'я, психологічну теорію ставлень, теорію самодетермінації Р. Раяна й Е. Десі, модель фаз дії Р. Шварцера, транстеоретичну модель змін поведінки Дж. Прочаски і К. ДіКlemente, а також на сучасні дослідження у сфері фізичного виховання студентської молоді. Важливо, що ці підходи не перелічені формально, а включені у пояснення того, яким чином зовнішньо організована фізкультурна діяльність може трансформуватися у внутрішньо мотивовану здоров'язбережувальну поведінку.

У першому розділі дисертант послідовно формує понятійно-категоріальне поле дослідження через тріаду «здоров'я – ставлення до здоров'я – ціннісне ставлення до здоров'я». Заслуговує на позитивну оцінку міждисциплінарний характер аналізу: автор залучає філософські, психологічні, педагогічні, валеологічні та соціальні підходи, що дозволяє розглядати здоров'я як багатовимірний феномен, пов'язаний не лише зі станом організму, а й із ціннісною сферою, життєвими смислами, поведінковими практиками та саморегуляцією особистості.

Вдалим вважаємо авторське трактування ціннісного ставлення до здоров'я як інтегративного особистісного утворення, що поєднує когнітивний, мотиваційно-ціннісний, емоційно-рефлексивний і поведінково-саморегулятивний складники. Така структура дає змогу уникнути спрощеного розуміння досліджуваного феномена як сукупності знань про здоров'я. У дисертації переконливо доведено: стійкі поведінкові зміни можливі лише тоді, коли знання, ціннісна значущість, емоційно пережитий досвід рухової активності та навички саморегуляції розвиваються узгоджено.

Дисертант змістовно розкриває фізичну культуру як педагогічний чинник формування здоров'язбережувальних цінностей студентської молоді. Аналіз побудовано на поєднанні нормативно-правових документів, сучасних наукових праць і реальних суперечностей університетської практики. Автор показує, що після послаблення єдиного нормативного простору фізичного виховання у закладах вищої освіти сформувалася ситуація, за якої стратегічне визнання значущості фізичної культури не завжди трансформується у сталі освітні практики. Саме ця суперечність підсилює потребу в педагогічній моделі, здатній надати фізичному вихованню виразного аксіологічного й мотиваційного змісту.

Логічним продовженням цього аналізу є звернення автора до внутрішніх механізмів фізичної активності студентів: автономії, соціальної підтримки, переживання компетентності, емоційного підкріплення, самоефективності та готовності до змін. Цінним є те, що низька рухова активність студентської молоді пояснюється не лише браком часу, інформації чи інфраструктури, а передусім недостатньою інтеріоризацією здоров'я як особистісної цінності. Завдяки цьому

перший розділ не обмежується теоретичним оглядом, а створює належне методологічне підґрунтя для подальшого моделювання педагогічного процесу.

Другий розділ демонструє перехід від теоретичного аналізу до педагогічного проектування. Автор аргументовано доводить, що формування ціннісного ставлення до здоров'я не може бути забезпечене механічним збільшенням кількості занять, ускладненням нормативів або посиленням контролю. Натомість обґрунтовується потреба в цілісній структурно-функціональній моделі, що поєднує середовище, мотивацію, діяльність, рефлексію, цінність і поведінку в єдину логіку педагогічного впливу.

Структура моделі є змістовно вмотивованою. Цільовий блок задає аксіологічну спрямованість процесу; змістово-діяльнісний конкретизує знання, мотиви, емоційно-досвідні й поведінкові складники; організаційно-педагогічний блок фіксує умови реалізації моделі; результативно-рефлексивний забезпечує оцінювання змін у свідомості, мотивації, рефлексії та поведінці студентів. Особливо вдалою є функціональна послідовність «середовище – мотивація – діяльність – рефлексія – цінність – поведінка», яка надає моделі не описового, а проєктувального характеру.

Педагогічні умови реалізації моделі визначено не як формальний перелік організаційних заходів, а як систему цілеспрямованих впливів, що активізують внутрішні психологічні процеси. До них віднесено створення мотиваційно підтримувального освітнього середовища, організацію фізичної культури як діяльнісно значущого особистісного досвіду, включення рефлексивних механізмів самопізнання й саморегуляції, формування соціально підтримувального фізкультурно-освітнього простору. Їхня узгодженість із логікою моделі є однією з сильних сторін дисертації.

Методика реалізації моделі подана як поетапна педагогічна технологія. Мотиваційно-орієнтаційний етап спрямований на актуалізацію особистісного сенсу здоров'я; діяльнісно-рефлексивний – на формування позитивного досвіду рухової активності; стабілізаційно-ціннісний – на закріплення фізичної активності як складника життєвої стратегії студента. Практично значущими є запропоновані інструменти: рефлексивні мініесе, щоденники самопочуття, самооцінювання прогресу, індивідуальні цілі фізичної активності, портфоліо здоров'язбережувальних практик.

Критеріально-показниковий апарат загалом відповідає природі досліджуваного феномена. Виокремлення когнітивного, мотиваційно-ціннісного, емоційно-рефлексивного та поведінково-діялісного критеріїв дозволяє оцінювати не лише обізнаність студентів, а й місце здоров'я в ієрархії цінностей, характер мотивації, емоційне переживання рухової активності, здатність до рефлексії, саморегуляції та реальну інтегрованість здоров'язбережувальних практик у спосіб життя.

Достовірність та емпірична обґрунтованість результатів. Третій розділ виконує ключову доказову функцію дисертації. У ньому послідовно описано організацію педагогічного експерименту, його етапи, вибірку, діагностичний інструментарій, зміст формувального впливу, а також підходи до контрольного вимірювання й порівняльного аналізу результатів. Загальна вибірка дослідження

становила 312 студентів бакалаврату; експериментальну й контрольну групи сформовано по 156 осіб. Експериментальна робота здійснювалася на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, що посилює емпіричну обґрунтованість дослідження.

Констатувальна діагностика здійснювалася із застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методик: опитувальника «Ставлення до здоров'я» Р. Березовської, опитувальника «Задоволеність якістю життя» Н. Водоп'янової, опитувальника рівня суб'єктивного контролю, методики ціннісних орієнтацій М. Рокича, ціннісного опитувальника Ш. Шварца, адаптованого індексу ставлення до здоров'я С. Дерябо і В. Ясвіна, а також авторських анкет щодо здоров'я та фізичної активності. Такий діагностичний пакет дозволив охопити кілька взаємопов'язаних вимірів: ціннісні орієнтації, суб'єктивний контроль, якість життя, мотивацію, поведінкові практики і рефлексивні прояви.

Констатувальні дані підтвердили вихідну ідею дисертації. За результатами анкети ціннісних орієнтацій здоров'я посіло одну з провідних позицій у системі життєвих пріоритетів студентів ($M=4,57$ за шкалою 1-5), а 91,9 % респондентів визначили його як важливу або дуже важливу цінність. Водночас поведінкові показники були значно стриманішими: високий рівень інтеграції рухової активності у спосіб життя продемонстрували 51,0 % студентів, регулярну фізичну активність поза навчальними заняттями – 56,0 %. Ці дані переконливо підтверджують, що проблема полягає не в запереченні цінності здоров'я, а в недостатньому переході від її усвідомлення до сталої поведінки.

Очевидною перевагою формувального етапу є його організація через три взаємопов'язані середовища: аудиторні заняття з освітньої компоненти «Фізичне виховання», цифровий супровід освітнього процесу та позааудиторну рухову активність студентів. Така побудова відповідає авторському розумінню фізичної культури як цілісного педагогічного простору, у якому рухова діяльність поєднується з мотиваційно-ціннісним включенням, індивідуалізацією навантаження, рефлексією, самооцінюванням і педагогічним зворотним зв'язком.

Переконлива алгоритмізація заняття з фізичного виховання: мотиваційно-ціннісне включення, усвідомлений вибір виду рухової активності, виконання вправ з індивідуалізацією навантаження, мікрорефлексія у процесі діяльності, завершальна рефлексія та фіксація досвіду. Завдяки цьому аксіологічна спрямованість фізичного виховання не залишається декларацією, а набуває форми конкретних педагогічних дій, повторюваних у структурі заняття.

Доцільним і сучасним видається використання цифрової підтримки: онлайн-опитувань, коротких рефлексивних форм, асинхронних коментарів, мікрозавдань щодо аналізу власної рухової активності, педагогічного фідбеку. Це дозволило перенести частину рефлексивних і аналітичних процедур у позааудиторний простір, не зменшуючи часу, відведеного безпосередньо на рухову активність. Такий підхід оцінюємо методично виваженим, оскільки поєднує фізичну практику з осмисленням її впливу на самопочуття, працездатність і психоемоційний стан.

Результати контрольного етапу засвідчили ефективність запропонованої педагогічної моделі. За інтегральним індексом в експериментальній групі частка студентів із високим рівнем сформованості ціннісного ставлення до здоров'я зросла з 28,8 % до 49,4 %, а частка студентів із низьким рівнем зменшилася з 25,0 % до 12,1 %. Статистично значущі відмінності між експериментальною та контрольною групами встановлено за всіма основними компонентами. Найбільш показовими є результати за поведінковим компонентом, оскільки саме вони підтверджують перехід від декларативного ставлення до здоров'я до реальних і стабільних здоров'язбережувальних практик.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає передусім у теоретичному обґрунтуванні фізичної культури як педагогічно організованого простору ціннісного розвитку особистості студента. У цьому просторі формування ціннісного ставлення до здоров'я розглядається як процес інтеріоризації: перехід від соціально декларованої значущості здоров'я до внутрішньо прийнятої особистісної цінності, що виконує регулятивну функцію щодо способу життя.

Дисертант переконливо обґрунтовує невідповідність між тим, що студенти добре усвідомлюють значущість здоров'я, і тим, наскільки послідовно вони реалізують це усвідомлення у повсякденних здоров'язбережувальних практиках. Саме це дало змогу точніше окреслити предмет дослідження й вибудувати педагогічний вплив не навколо простого інформування студентів, а навколо формування внутрішньої мотивації, позитивного досвіду рухової активності, рефлексії та саморегуляції.

Вважаємо вагомим науковим здобутком дисертації розроблення структурно-функціональної моделі формування ціннісного ставлення до здоров'я засобами фізичної культури. Її концептуальним ядром є положення про те, що цінність здоров'я набуває регулятивної сили тоді, коли рухова активність переживається студентом як потужний, соціально підтриманий і особистісно значущий досвід автономного вибору. Наукова переконливість моделі полягає не лише у виокремленні її структурних блоків, а передусім у поясненні механізму їх взаємодії, що забезпечує поступовий перехід від зовнішньої заданої участі у фізичному вихованні до внутрішньо прийнятої здоров'язбережувальної практики.

Позитивної оцінки заслуговує також обґрунтування педагогічних умов ефективної реалізації моделі та удосконалення критеріально-діагностичного інструментарію. Запропонований автором інструментарій дає змогу оцінювати не лише рівень знань студентів або факт їхньої участі у фізичній активності, а й мотиваційні підстави вибору, емоційно-рефлексивний досвід, автономність поведінки та сталість здоров'язбережувальних практик. Це посилює доказовість експериментальної частини роботи й дозволяє простежити реальні зміни у ставленні студентів до власного здоров'я.

Теоретична значущість дисертації виявляється у поглибленні наукових уявлень про ціннісне ставлення до здоров'я як інтегративне особистісне утворення, що формується в єдності знань, мотивів, переживань, рефлексії та поведінкової саморегуляції. Робота розширює педагогічне розуміння фізичної культури у закладі вищої освіти: вона постає не лише як навчальна дисципліна чи засіб

фізичного вдосконалення, а як середовище формування життєво значущих смислів, здоров'язбережувальної мотивації та відповідальної поведінки.

Практична цінність дослідження визначається можливістю використання розробленої структурно-функціональної моделі, педагогічних умов, методики, критеріально-показникового апарату й діагностичного інструментарію для оновлення змісту та методики викладання дисципліни «Фізичне виховання» у закладах вищої освіти. Запропонований підхід може бути застосований у навчальній і позанавчальній фізкультурно-оздоровчій діяльності, методичній підготовці викладачів, програмах підвищення кваліфікації та організації університетського середовища, зорієнтованого на здоров'я і життєстійкість студентів.

Результати дослідження **впроваджено в освітній процес** Волинського національного університету імені Лесі Українки, Криворізького державного педагогічного університету та Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Напрями впровадження охоплюють оновлення змісту дисципліни «Фізичне виховання», удосконалення методичного забезпечення діяльності викладачів, застосування структурно-функціональної моделі в організації навчальної та позанавчальної фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів, а також інтеграцію результатів у науково-методичну й консультаційну роботу.

Оцінка структури, змісту, оформлення та публікацій. Структура дисертації логічна і відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 237 сторінок, основний текст викладено на 156 сторінках. Дисертація містить 28 таблиць, 3 рисунки, список використаних джерел із 238 найменувань, додатки подано на 37 сторінках.

Перший розділ забезпечує теоретико-методологічне підґрунтя дослідження; другий розкриває модель, педагогічні умови, методику, критерії, показники й рівні сформованості ціннісного ставлення до здоров'я; третій містить організацію педагогічного експерименту, констатувальну діагностику, формувальний вплив, аналіз динаміки змін і перевірку ефективності моделі. Така композиція забезпечує послідовність наукового пошуку: від осмислення проблеми – до проектування, реалізації, діагностики й узагальнення результатів.

Висновки дисертації змістовно узгоджені з метою і завданнями роботи. У них підсумовано основні результати: уточнення сутності й структури ціннісного ставлення до здоров'я, обґрунтування ціннісно-поведінкового розриву, розроблення структурно-функціональної моделі, визначення педагогічних умов і методики, створення критеріально-показникового апарату та експериментальне підтвердження ефективності моделі. Переконливість висновків посилюється наведенням кількісних показників і статистично значущих результатів.

Основні результати дослідження достатньо апробовані. Вони представлені на науково-практичних конференціях, круглих столах і міжнародних наукових заходах. Основні положення дисертації висвітлено у 10 наукових працях, з яких 6 публікацій відображають основні наукові результати дослідження, зокрема 3 статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у Web of Science Core

Collection та/або Scopus, і 3 статті у наукових виданнях, включених до переліку фахових наукових видань України. Це засвідчує належний рівень апробації та представлення результатів у науковому середовищі.

Оформлення дисертації загалом відповідає вимогам до наукових робіт такого типу. Матеріал викладено послідовно, таблиці й рисунки мають змістово-узагальнювальну функцію, додатки конкретизують діагностичний та методичний інструментарій. Разом із тим у тексті трапляються окремі редакційні, термінологічні й технічні неточності, на які звернено увагу в зауваженнях.

Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи загальний високий рівень виконаної роботи, у порядку наукової дискусії вважаємо за доцільне висловити низку зауважень та побажань, спрямованих на посилення концептуальної цілісності дисертації:

1. Понятійно-категоріальний аналіз у першому розділі подано широко й аргументовано, однак окремі його фрагменти могли б бути викладені компактніше. Значна кількість переліків авторів, підходів і близьких за змістом дефініцій місцями ускладнює сприйняття власної авторської логіки. Доцільно було б чіткіше підпорядкувати огляд джерел обґрунтуванню авторського розуміння ціннісного ставлення до здоров'я.

2. У роботі потребує послідовнішої уніфікації термінологія, пов'язана зі структурою досліджуваного феномена. У різних фрагментах уживаються близькі поняття: «поведінковий компонент», «поведінково-діяльнісний компонент», «поведінково-саморегулятивний компонент», «здоров'язбережувальна позиція», «здоров'язбережувальна поведінка», «здоров'язбережувальні практики». Це стосується також синонімічного вживання понять «рухова активність» та «фізична активність». Змістовно ці формулювання не суперечать логіці дослідження, однак бажано чіткіше визначити їхню ієрархію та послідовно дотримуватися обраної термінологічної моделі в теоретичній, модельній і діагностичній частинах роботи.

3. Педагогічні умови реалізації моделі сформульовані аргументовано, однак методичний механізм їх упровадження міг би бути конкретизований детальніше. Зокрема, роботу посилили б приклади рефлексивних запитань, індивідуальних карт самоспостереження, алгоритмів педагогічного зворотного зв'язку, способів організації ситуацій успіху та процедур відстеження динаміки саморегуляції студентів. Це зробило б запропоновану методику ще більш придатною для практичного використання викладачами фізичного виховання.

4. Автор обґрунтовує варіативність чисельності вибірки в різних діагностичних процедурах наявністю валідних відповідей, добровільністю участі та технічними пропусками. Водночас для більшої прозорості експериментального дизайну доцільно було б подати узагальнену схему вибірки: загальну кількість учасників, розподіл за закладами освіти, чисельність експериментальної та контрольної груп, а також фактичне n для кожної методики на констатувальному й контрольному етапах.

5. У тексті дисертації автором представлена велика кількість таблиць та емпіричних даних, що характеризують ставлення студентів до власного здоров'я. Перенасиченість цифрових даних не сприяє встановленню основних закономірностей у формуванні ставлення студентів до власного здоров'я.

Вважаємо, що частину таблиць 3.2 – 3.6. та 3.8 – 3.15. доцільно б було представити у графічному зображенні.

Зазначені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть бути враховані автором у подальшій науковій, методичній і практичній роботі.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Королячука Андрія Валерійовича «Формування у студентської молоді ціннісного ставлення до здоров'я засобами фізичної культури» є завершеним самостійним дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання – теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено педагогічну модель формування у студентської молоді ціннісного ставлення до здоров'я засобами фізичної культури. Робота має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, а її основні положення належно аргументовані, апробовані й підтверджені результатами педагогічного експерименту.

Дисертація відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 № 759, а також пунктам 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, зі змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341, від 19.05.2023 № 502 та від 03.05.2024 № 507. Автор дисертації – Королячук Андрій Валерійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Олександр МОЗОЛЕВ

Проректор з науково-педагогічної роботи,
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
доктор філософських наук, професор

Олександр ПОЛІЩУК

Підпис Олександра МОЗОЛЕВА та Олександра ПОЛІЩУКА засвідчую:

т.в.о. завідувача канцелярії ХГПА

Тетяна РИБАК